

Kitap İncelemesi

Sovyet Sonrası Ukrayna'da Devlet, Toplum ve Siyaset Değişen Dinamikler Dönüşen Kimlikler

Ayşegül Aydıngün ve İsmail Aydıngün (Ed.),
Terazi Yayıncılık, Ankara 2020, 457 Sayfa
ISBN: 978-605-69199-3-0

Rabia KARAGÜLLE*

Makale Bilgisi

Makale Türü: Araştırma makalesi

Makalenin Geliş Tarihi: 21.6.2021

Makalenin Kabul Tarihi: 29.6.2021

Soğuk Savaş döneminde Türkiye'de SSCB ülke ve halkları üzerine yapılmış çalışmalar son derece azdır. Bu durumu ortaya çıkartan üç faktörün olduğunu söyleyebiliriz: 1) Farklı ideolojik kampaşma, 2) Karşılıklı tehdit, 3) SSCB bünyesindeki halkların Türkiye ile olan geleneksel bağlarını tasnif etme. Soğuk Savaş'ın sona ermesi, söz konusu alanla ilgili araştırmaların önünü açmıştır. Türkiye açısından jeopolitik, jeostratejik ve kültürel önem arz eden bir bölge olarak eski Sovyet coğrafyasında yaşayan ülkeler ve halklarla ilgili çalışmalar, öncelikli olarak Kafkasya ve Orta Asya ekseninde gelişmeye başlamıştır. Bu çalışmalar bir taraftan dış politika karar alıcılarına bölgeyi tanıma fırsatı sunarken diğer taraftan bilimsel literatürdeki boşluğu doldurmaya hizmet etmiştir. Maalesef ülkemizdeki araştırma kurumları bu ihtiyacı yeteri kadar karşılamazken, alan çalışmalarına da daha geç başlanmıştır. Türkiye'de alan literatüründe önemli açığın söz konusu olduğu ülkelerden biride Ukrayna'dır.

Türkiye'nin yakın komşusu ve stratejik partneri olan Ukrayna'nın toplum ve yapısı, dil politikaları, din, kültür, dış siyaset, diplomasi vs. farklı yönleriyle ele alıp inceleyen ilk eser olma özelliği de taşıyan kitap, 2020 yılında yayınlanmıştır. Prof. Dr. Ayşegül Aydıngün ve İsmail Aydıngün editörlüğünde yayınlamış *Sovyet Sonrası Ukrayna'da Devlet, Toplum ve Siyaset Değişen Dinamikler Dönüşen Kimlikler* isimli çalışma farklı disiplinlerden olan birçok araştırmacının (Turgut Kerem Tuncel, Yuliya Biletska, Fethi Kurtiy Şahin, Gökberk Kuzgunkaya, Serhat Keskin, Ceyda Acicbe, Hazar Ege Gürsoy, Anıl Üner) ortak emeğinin ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Çalışmada yer alan araştırmacılar daha öncede Avrasya coğrafyasında yer alan devlet ve toplumlarla ilgili önemli, aynı zamanda Türkiye de bir ilk olan birçok çalışmaya imza atmışlar.**

* Karabük Üniversitesi Lisansüstü Bilimler Enstitüsü, Bölge Çalışmaları Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, Karabük/ Türkiye. E-posta: rabiakrglle@gmail.com; ORCID numarası: 0000-0002-6062-6991

**Bkz: *Avrasya'da Yeniden Çizilen Sınırlar İnşa Edilen Kimlikler Projesi Kitapları, 2012 (kitap bölümleri ve editörlük çalışmaları); Gürcistan'daki Müslüman Topluluklar: Azınlık Hakları, Kimlik,*

Çalışmanın en önemli özelliği, sadece masa başında değil, sahada gözlem ve mülakatlara dayalı olarak yazılmasıdır. Bu kapsamda yapılan saha çalışmaları yarı yapılandırılmış mülakatlarla ve değişik bölgelerden ve görüşlerden insanların katılımı ile gerçekleşmiştir. Mülakatlara katılan insanlar; akademisyen, din görevlileri, devlet yetkilileri, ayrıca değişik sektörlere mensup kişilerdir. Araştırmacılar; çalışma sırasında yüz kırk bir derinlemesine mülakatlar sayesinde çok daha geniş bilgi edinme fırsatı yakalamışlar.

Eserde ayrıca, kapsamlı bir literatür araştırması yapılmış, bu doğrultuda yeterli düzeyde kaynak kullanımı sağlanmıştır. Türkçe ve İngilizce kaynakların yanı sıra Rusça ve Ukraynaca kaynaklardan da yararlanılmış; yer, şehir ve kişi gibi özel isimlerin yazımı konusunda titiz davranılmış, orijinal dildeki telaffuzu en iyi biçimde yansıtabilecek yazım biçimleri kullanılmıştır. Kitabın ilk bölümünü kaleme alan Ayşegül Aydınğün'e göre, Rusya'nın Ukrayna'yı kendi kültürünün bir parçasıymış gibi anlatılmasının, Ukrayna; geçmişten günümüze uzayan özgün kültürü ve gelenekleri olan, diğer ülkeler ile etkileşim içerisinde gelişen ve zenginleşen bir tarihe sahiptir. Coğrafi konumu itibariyle Avrupa'da bulunan Ukrayna'nın Avrupa tarafından pek ilgi görmemesi, Rusya'nın saldırgan politikası karşısında yetersiz kalması ve bu konuya Amerika Birleşik Devletleri'nin daha çok ilgi göstermesi bilinen gerçekliktir. Yazıda; Ukrayna'nın Avrupa Birliği ve Rusya arasında kaldığına, bu arada kalmışlığın toplumda bölünmeye yol açacağına ilişkin genel kanının aksine Ukrayna'da Rusya taraftarı görüşlerin azaldığına, görüş ayrılıklarının ideolojik nitelikte olduğuna dikkat çekilmektedir.

Kitabın ikinci bölümünde Turgut Kerem Tuncel, Ukrayna ulusal kimliğinin sanki Rus kimliğinin yerel bir versiyonu olarak şekillendiğini, milli kimlik inşasına dair çalışmalarda karşılıklarına çıkan en büyük zorluğun, bölgeye uzun süre hâkim olmuş Sovyet ideolojisinin bir sonucu olarak, ulusal tarih için gerekli akademik araştırmaların bulunmadığını, daha doğrusu eksik olduğunu yazmaktadır. Turuncu Devrim sonrası tarih yazıcılığı çalışmaları artarken, durumun bir sonucu olarak tarih yazıcılığının ideolojik ve aşırı siyasal bir hal aldığı söylenebilir. Turuncu Devrim sonrasında artan Rus karşıtlığı ile birlikte Holodomor gibi konular da ele alınarak tarih yazıcılığı yeniden şekillenmiştir.

Kitabın üçüncü bölümünde ise Yuliya Biletska Sovyet sonrası dönemde Ukrayna'nın devlet ve siyasetini incelemiştir. Bu bölümde ülkedeki geçiş süreci; değişik toplumsal dinamikler ışığında ele alınırken, siyasi kültür zaviyesinden kapsamlı bir perspektif sunulmuştur.

Kitabın dördüncü bölümünde Fethi Kurtiy Şahin Sovyet sonrası dönemde Ukrayna'daki ulusal kimlik ve inşasına değinirken, beşinci bölümünde İsmail Aydınğün ve Gökberk Kuzgunkaya Ukrayna'nın ulusal kimlik inşasında Holodomor'un önemini irdelemişlerdir. Serhat Keskin tarafından kaleme alınmış kitabın altıncı bölümünde Sovyet sonrası Ukrayna'da dini canlanma, Hristiyanlığın ve kilisenin devlet ve toplum açısından tarihsel önemi gibi konular ulusal kimlik ve kilise bağlamında ele alınmıştır. Yedinci bölümde Anıl Üner Ukrayna'da devletin bir azınlık inancı olarak İslam'a yaklaşımını ve Müslüman dini idareler konusunu ele almıştır. Ukrayna'da Müslüman toplumu birleştiren bir yapı olmadığına dikkat çeken yazar İslam anlayışının etnik gruplara ve siyasi yaklaşımlara göre değişkenlik gösterdiğini ifade etmektedir. Genel olarak, Ukrayna'nın Müslüman dini idarelere ve örgütlenmelere karşı liberal bir tutum içerisinde olduğu söylenebilir.

Siyaset (Editörler: Ayşegül Aydınğün, Ali Asker, Aslan Yavuz Şir), AVİM Yay., Terazi Yayıncılık, Ankara, 2016.

İsmail Aydıngün ve Ceyda Acicbe'nin kaleme aldıkları sekizinci bölümde Kırım'ın ilhakının yasadışı mahiyeti bölgesel dinamikler ışığında ele alınmıştır. Kırım nüfusunun %58'inden fazlasının Rus olması son derece önemli faktördür. Bölgenin demografik yapısının tahrip edilmesi, Rus nüfusunun çoğunluk haline getirilmesi, Kırım Tatarlarının sürgünden geri dönme sürecinin sekteye uğratılması vs. faktörler ilerleyen tarihlerde Kırım'ın daha kolay işgal edilmesini sağlamıştır. Hazar Ege Gürsoy tarafından kaleme alınmış dokuzuncu bölümde Ukrayna'da yerlerinden edilmiş kişiler ve entegrasyon sorunu devlet politikası bağlamında, uluslararası destek ve sosyoekonomik durum çerçevesinde incelemektedir. Ayşegül Aydıngün ve Yuliya Biletska'nın kaleme aldıkları onuncu bölümde bağımsız Ukrayna'da değişen Rusya algısının, bundan sonraki gelişmeler açısından bir kırılma noktası olduğuna dikkat çekilmiştir. Bu bölümde de demografik dönüşüm, dil politikası, ulus bilinci (kendini tanımlama) vb. faktörlerin Rusya algısı ve kimliklerin dönüşümü üzerindeki etkisi açığa çıkarılmıştır. Kitabın on birinci bölümünde Turgut Kerem Tuncer 1991'den günümüze Ukrayna-Türkiye ilişkileri ve AvroMeydan sonrası Ukrayna'da Türkiye algısını incelerken, 1991 sonrası Karadeniz havzasının iki önemli figürü olan bu iki ülke arasında çatışma ve sorunlardan uzak yeni bir dönemin başladığına dikkat çekmektedir. Kitabın, Ayşegül Aydıngün ve İsmail Aydıngün tarafından kaleme alınan on ikinci ve son bölümünde Rusya'nın yayılmacı politikası Ukrayna'yı kendisinden uzaklaştıran etmenler bağlamında incelenmektedir. Yazarlar 1991 yılından sonra Rusya'nın gerçekleştirmek istediği "Yeni Rusya" düşüncesinin, Kırım ve Doğu Ukrayna'nın işgaline rağmen öldüğünü, 2014'ten sonra ikili ilişkileri normale dönüştürmenin mümkün olmadığını, saldırgan bir politika izleyen Rusya'nın Ukrayna'yı kaybettiğini vurgulamaktadırlar.

Kuşkusuz, pek çok konuyu bir arada ele alan bu kitabın ele aldığı konuların kısa bir tanıtım çerçevesinde sunulması son derece güçtür. Kitap, Türkiye'deki ilgili alan literatürüne önemli katkı sağlarken, bölge uzmanları ve araştırmacıların faydalanabilecekleri önemli bir eser olma özelliği taşımaktadır.